

ШАШКЕВИЧІЯНА SHASHKEVYCHIANA

Ч. 4-5 Р. III.

ВІННІПЕГ

ЛИСТОПАД 1965

---

diasporiana.org.ua

Шашкевичіана

Shashkevychiana

Збірник Заповідника Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу

Periodical of Markian Shashkevych Centre   Periodique du Centre Markian Shashkevych

Збірник присвячений життю, творчості й культурі Маркіяна Шашкевича.
Появляється в листопаді й червні, місяцях народження і смерті
Пробудителя.

Видає Кураторія Заповідника Маркіяна Шашкевича
у Вінніпегу

Редагує Колегія.

Відповідальний редактор: М. Г. МАРУНЧАК

З М І С Т

<i>Володимир Шашкевич</i> : До мого Батька	97
<i>Яр. Рудницький</i> : Шашкевич і Шевченко	98
<i>М. Г. Марунчак</i> : о. Володимир Кальба (В сторіччя від дня його народження	99
<i>М. Залеський</i> : Маркіян Шашкевич — соборник	103
<i>Юрій Шавельов</i> : Сувора школа	109
<i>Федір Заяць</i> : Пам'ятник на Білій Горі (Спомин)	115
Рецензії	124
Почесні члени заповідника М. Шашкевича	124
Кураторія Заповідника М. Шашкевича на 1966 — 1968 ..	124
Від Кураторії Заповідника	125
Рецензії	126
З надісланих листів	128

На обкладинці — о. Володимир Кальба.

Передплата: Один долар на рік, одне число — 50 центів.

Адміністрація радо вітає гуртову передплату на кілька років наперед.

Відповідальний за адміністрацію: МИРОСЛАВ СПІВАК.

Адреса редакції й адміністрації: **MARKIAN SHASHKEVYCH CENTRE**
49 Euclid Avenue, Winnipeg 4, Man.
Canada.

Друкарня Видавництва "Новий Шлях", 184 Александер Евію, Вінніпег.

ДО МОГО БАТЬКА

Батьку рідний, соколоньку,
Ти руський співаче!
Та чи чуєш, яку ворон
Пісню тобі краче?

Чи ти видиш тії хмари,
Тяжкі чорні хмари,
Що тя вели від колиски
До самої мари.

І по смерті домовину
Ще твою присіли?
Батьку рідний, хоть раз бо ще
Глянь з-поза могили!

Хоч раз зведи головоньку,
Хоч раз обізвися,
Щоб від голосу твого
Вороги стряслися!

Щоб, почувши твою думу,
Падали ворони,
Чорним трупом застеляли
Яри та загони!

Щоб ті хмари, чорні хмари,
Тяженько сплакнули,
І негідні твої друзи —
Щоби схаменулись.....

Щоби схаменулись, щоби іздрогнулись,
До рідної неньки назад повернулись:
Щоби занехали матір катувати —
Та в чуже шкомаття на смерть прибирати.

Володимир Шашкевич
(син Маркіяна)

ШАШКЕВИЧ І ШЕВЧЕНКО*)

Серед “великих” української літератури й культури взагалі ймена Шашкевича й Шевченка мають своє окреме значення. Правда, обидва поети жили в інших умовах і серед інших обставин почали й продовжували свою творчість. Спільне їм одначе одне — а саме змагання до освободження свого народу в якнайширшому розумінні цього слова, отже освободження національного й освободження соціального.

Шевченкове гасло “розкуйтеся, братайтеся!”, отже Шевченків революційно - афірмативний підхід до національно - соціального визволення, має в Шашкевича свій паралелізм у заперечному, негативному ставленні до всякого поневолення в відомому вислові: “Ти не неволі син!”

Обидва письменники своїм життям засвідчили відданість ідеї визволення рідного народу, працювали, терпіли, “мучились, але не калялись”.

* * *

Ідеї Шевченка й Шашкевича сягають і поза Україну, або — як каже перший із них — торкаються земляків і “не в Україні суцях”. Збереження рідної мови й рідної культури на терснах нового українського поселення до деякої міри проходило й мабуть буде в будучому всеціло розвиватися під гаслами:

**“І чужому навчайтесь
Й свого не цурайтесь!”**

коли українство має зберегтися в діаспорі. Шашкевич, разом із іншими членами “Руської Трійці” ділом засвідчили, що для свідомої себе й культурної спільноти найважливіше завдання в справі самозбереження не цуратися свого, своєї мови й своїх традицій, при одночасному вивчанні “чужого”, тобто культури докільля. Виступ Шашкевича в Галичині в часах, коли здавалося вся українська самосвідомість приспана, інтелігенція засимільована, був переломовим кроком для західної вітки українського народу. Відновлення й посилення Шашкевичівського культу в Канаді, й разом із цим у вільному світі, повинно мати свій значний вплив

*) З доповіді на загальних зборах Кураторії Заповідника Маркіяна Шашкевича, 18 жовтня 1965 р.

о. ВОЛОДИМИР КАЛЬБА

(В сторіччя його народження)

До поширення культу о. Маркіяна Шашкевича багато причинився о. Володимир Кальба, якому в цьому році проминає рівно сто років від дати його народження. Збудовання пам'ятника первоначальникові українського відродження на Білій Горі, а даліше оснування Товариства ім. Маркіяна Шашкевича в Золочеві тісно пов'язане з ініціативою та працею о. В. Кальби. Щоб хоч частинно насвітлити працю цього великого ідеаліста, народнього працівника та відданого священика своєму народові, присвячуємо ці скромні рядки про його життя та працю.

Народився він 1865 року в Острові коло Тернополя, з родини Теодора й Олени з дому Любович. Народню школу закінчив в Острові, а гімназію в Бережанах. По укінченню двох років правничого факультету на Львівському університеті перейшов він на теологічні студії, які укінчив в 1889 р. у Львові. В тім же році, перед висвяченням, він оженився з Мальвіною, дочкою о. Івана Левицького. Спочатку він працював сотрудником в Бережанах та Сасові, в Золочівськiм повіті. Пізніше був на експозитурі в Гниличках,

---

на відновлення української самосвідомости серед широких кол українства "не в Україні суцього".

* * *

В столиці українців Канади що раз більше вкорінюється звичай ушановувати Шевченкового генія складанням вінків великому Кобзареві. Вінки складають окремі особи, групи, делегації. При цьому майже ніхто не завважує того, що наші піонери збудували пам'ятник Шашкевичеві й він стоїть в осередку українського поселення в т. зв. Шашкевичівській дільниці — Пойнт Доглас. Добре було б, як би в майбутньому вшановувано обох українських духових велетнів — Шевченка й Шашкевича, складаючи вінки під обома пам'ятниками: і на площі Легіслятури і на площі Шашкевича. Це мало б велике значення, як символ духового єднання двох віток українського народу й зберігання культу кращих представників українського Сходу й Заходу в вільному світі.

Яр. Рудницький

повіт Збараж. В році 1898 обняв парохію в Соколівці, повіт Золочів. Парохія ця була велика, бо начислювала понад 3.000 душ. Національна свідомість за те була дуже низька. В селі було дві читальні ім. Качковського.

Більшість Золочівського і Брідського повітів в тому часі була під впливом саме москвофільського руху. Обнявши парохію, о. В. Кальба негайно взявся за оснування читальні "Просвіти" в Соколівці, а дальше таких же читальень в деканаті Олеськім, до якого належала Соколівка. Подібну акцію вів він в повітах Золочів і Броди. Був він першим священиком організатором Товариства "Просвіта" в цих околицях. Праця була надзвичайно утруднена наслідком великих субвенцій царсько - російського уряду для москвофільського руху в Галичині, а зокрема для прикордонних полес Галичини. Москвофільська течія опанувала була тоді не тільки світських, але теж і духовних людей. Поширюючи просвітний національний рух, о. В. Кальба стрічався з великими неприємностями зі сторони таки священиків москвофілів, що в багатьох випадках протиставились праці цього національного ідеаліста. Ще більше шикан він терпів від польсько - австрійської адміністрації. Та о. В. Кальба не уставав в наміченій праці. Посвята національному відродженню українського села двигнула його на становище постійного члена Головного Виділу Товариства "Просвіта" у Львові, "Народної Торговлі", Т-ва "Дністер", організації "Сокіл", "Рідна Школа" та інших центральних і повітових товариств. Був він також одним із перших основників і фундаторів Рогатинської гімназії, Яворівської та Бузецької. Саме він на засіданні Головного Виділу Товариства "Просвіта" у Львові в 1910 р. дав почин піднести культ Маркіяна Шашкевича на високий, всенародний п'єдестал. Він у великій мірі причинився до будови пам'ятника великому Маркіянові. Як голова будівельного фонду 1911 року довершує його при пожертвах цілої суспільности Західньої України. В тім же році ініціює заснування Товариства ім. М. Шашкевича в Золочеві *). Жодна релігійна чи національна маніфестація в Золочівщині не відбулася без участі енергійного о. В. Кальби. Належав він до кращих проповідників в церкві та політичних промовців на трибуні.

---

*) Про працю о. В. Кальби на цьому відтинку гляди спомини Федора Заяця п. н. "Пам'ятник на Білій Горі".

СЕРЕД СВОІХ ПАРОХІЯН

З приходом до Соколівки в 1898 році о. В. Кальба застав великий нелад в громаді і велику неграмотність. В короткому часі молодий парох основує п'ять читалень "Просвіти". Новоосновані читальні стали кузнями національної свідомости. При кожній читальні були основані курси для неграмотних. При парохії оснував він Братство Тверезости та парохіяльну крамницю під надзором "Народної Торговлі" у Львові. Вкоротці зорганізовано в парохії хор, а при кожній читальні аматорський кружок. Згодом заіснувало товариство "Сокіл" та кредитове товариство "Віра". Народ підносив голову і став вірити в свою організовану силу. У всіх починах була рука о. В. Кальби, що кожної неділі та свята переводив з народом науки та дискусії в читальнях. Наслідком цієї великанської активності обі читальні Качковського захирілись.

Звів о. В. Кальба громадську боротьбу ще на іншому відтинку. Соколівка в тодішні часи була малим містечком, але з великими ярмарками, особливо на коні з "Росії". Подібні ярмарки були в Бродах та Золочеві. Торгівля була в жидівських руках, бо Соколівка мала досить жидівського населення на чолі з рабіном та синагогою. В Соколівці було навіть дві громадські ради; жидівська, існувала окремо, і християнська з війтом на чолі, що від непам'ятних часів був вибраний з багатой жидівської родини Горовіц. Попередні священики не протиставились проти цього дивного "звичаєвого права". о. В. Кальба уважав, що подавляюча більшість українського населення повинна мати свого представника, що очолював би громаду. Наслідком такої постанови постала велика ворожнеча між жидівською а християнською радами. Ради стали процесуватися і це тривало через кілька років. о. В. Кальба навіть вдався був до Відня на авдієнцію до цісаря Франц Йосифа, щоб старатися про окремий декрет в цій справі. По довгих стараннях в Соколівці осталася одна громада з виборним головою - війтом з поміж широкого загалу населення. Ідея о. Володимира пройшла повністю.

В 1907 році, в місяці травні відбувались вибори до австрійського парламенту у Відні. Українським кандидатом на посла з округи Соколівки та околиці був о. Зельський. Жиди і поляки, як звичайно, бльокувались разом при виборах, щоб протиставитись більшості українського населення. Соколівка в той час була вже свідомим селом і всеціло

піддержувала кандидатуру о. Зельського. Що більше, звідтам промінювала виборча агітація на цілу округу. Щоб залякати населення, польсько - австрійська влада на час виборів наслала в село одну сотню "драгонів" — кавалерії на чолі з виборчим комісарем Слонєцким зі Золочева. Населення Соколівки не далось залякати. Вислід виборів, мимо очевидних надужить уряду, був в користь о. Зельського. Випадок хотів, що безпосередньо по виборах був пострілений на терені Соколівки виборчий комісар. Управа громади відвезла раненого до Золочева, а поліційні чинники придумали помсту на о. Кальбу. Йому закинули, що це він інспірував того рода злочин, а навіть намагались доводити, що він сам був цього виконавцем. о. Кальбу відвезено до тюрми в Олеську, а відтак до Золочева. По кількох днях, не маючи найменших доказів, о. Кальбу звільнено з в'язниці. Виявилось, що о. В. Кальба відправляв в тому часі навіть маєве богослуження. Негайно по звільненні з тюрми патріотична громада з Львова і Золочева запросила о. Кальбу до Львова на т. зв "комерс" (приняття) в його честь. Вертаючому зо Львова додому, українська громада Соколівки й околиці глаштувала о. Кальбі велику овацію. Вдячний нарід за його віддану працю для нього виніс його на руках з вагону Ожидівської залізничої станції. Около півтисячі народу враз з кінною бандерією Соколів вітали радісними окликами свого провідника. На границі парохії, при придорожнім хресті, очікувала о. Кальбу церковна процесія не лише зі Соколівки, але теж і з поблизьких сіл на чолі з о. І. Березинським з Переволочної. На провізоричнім престолі під тим же хрестом о. В. Кальба відправив благодарний Молебень. По скінченню відправи попросили парохіяни о. Кальбу, щоб сів у приготований фотель, який сейчас підняли на рамена і так несли кілька кілометрів аж до Соколівської церкви. При вході до містечка жида з рабіном на чолі та законними книгами та таблицями Заповідей Божих також привітали о. В. Кальбу. На привітання жидівської громади о. В. Кальба відповів гебрійською мовою. Було це зворушлива хвилина для всіх. Досі українська і жидівська громади ворогували зі собою. Від тої хвили настали дружні відносини.

В 1910 р. заснував о. Кальба приватну гімназію, першу і другу клясу. Тому, що ученики були здібні, але походили з бідних родичів, він сам оплачував за науку. Не жалів о. Володимир також своїх грошей на піддержку товариств та інституцій. І тут був рін добрим приміром до наслідування.

МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ — СОБОРНИК

В новішій як і в давнішій літературах про М. Шашкевича, особливо з нагоди 100 і 150-річчя його народин, замало уваги присвячують автори праць незвичайно цікавим, як на той час, думкам поета, висказаним у творі “Побратимові”. Аж дивно, що в добі повного занепаду української національно - політичної ідеології, серед “кромішньої тьми” на національному, просвітньому полях, залунали слова нові, притаманні тільки провідникам національних спільнот, високо заавансованим у політичних змаганнях за найвищі національні ідеали.

Розберімо ж основно той цікавий твір, якого думки перевищують усі думки в сучасних йому українських творах. Шашкевич, посилаючи Миколі Устияновичеві збірник українських пісень, подає у згаданому вірші характеристику тих пісень, а саме любовних та історичних з різних періодів української історії, як Княжої доби, татарського лихоліття й Козацького періоду і кінчить ту характеристику апотеозом української пісні, підкреслюючи її велику вагу в майбутності української нації:

“Ні, то комусь там повідає,
Якто колисьто красою засяє,

Була в нього велика віра в будучність свого народу і під її променною зіркою горів в праці для своєї спільноти. В 1912 році він злучив дві гімназійні класи з гімназією в Бузьку. Святковий акт поєднання шкіл, на якому виступав о. Володимир, був причиною його важкої простуди. Наслідком цього наступила смерть до трьох днів. Помер він 4 листопада 1912 року, проживши 47 років.

Народ не забув свого учителя, батька і провідника. Спільними жертвами збудовано на могилі о. Володимира пам'ятник вдячності, що його відслонено в п'ятнадцяту річницю його смерті. Сталось це 4 листопада 1927 р. Від того часу Соколівка й околиця щорічно святкувала світлу пам'ять о. Володимира 28 липня, а тиждень пізніше третього серпня звеличувала вічну пам'ять Маркіяна Шашкевича на Білій Горі, що був через ціле життя животворним ідеалом о. Володимира Кальби.

М. Г. Марунчак

Як при Чорнім морі
Себе заквітчає,
В степах на просторі
Весело заграє.
Як в водах Дніпрі
Змиєсь, прибересь,
Легеньким крильцем
На Дністер занесєся,
В тихенькім Дністрі
Собі приглянеся,
Крилоньками сплесне,
Стряє, злопотить,
Під небо до сонця
Ген - ген полетить,
Під небом край сонця
Сонічком повисне,
І буде літати,
І буде співати.
І о рускій славі
Скрізь світу казати.

(Українське письменство — Видання Про-
світи т. III, ст. 22-23)

В тій апотеозі української пісні досить виразно виступає національно - політична, а саме соборницька ідея. Українська пісня в повній величі залунає над степами, Дністром, Дніпром і Чорним морем, себто над головними артеріями культурного, національного й політичного життя в усіх добах історії України.

Може хтось зауважить, що годі приписувати тій апотеозі таке велике значення, соборницьку ідею, що це радше стилістичні прикраси, крилаті слова, притаманні взагалі поезії, а зокрема поезії Шашкевича, себто романтичній, що годі надавати тим, може, невинно дібраним словам такий високий зміст, як соборність українських земель, тим паче, що такі думки — соборництво — виривають у народів, уже приготованих довшим всебічним розвитком національного, культурного, політичного життя. А деж таке було з українською національною спільнотою, особливо з її західною віткою, в добу Шашкевича? Вона так, якби не жила. Це була безпросвітна, сіра маса, без проводу. Український духовний семінар, що повинен був бути огнищем національного життя української молоді, був огнищем польського революційного руху. Питомці, майбутні українські

священики й провідники їм повіреної пастви, були учасниками польського повстання 1831 р. Самого Шашкевича за те, що відважився “хлопську” мову піднести до висоти товариської і літературної мови, замість польської, таки його товариші, хотіли фізично знищити. Чи в таких обставинах можна говорити про майже найвищий національний ідеал - соборність? Так здавалося б. Але інакше нам представиться справа, якщо глянемо глибше в філософію доби Шашкевича. Це доба романтизму, себто звороту до народу в найширшому розумінні того слова, а в першу чергу до його душі — народньої творчости. Ідеологія романтизму у слов'янських народів грала особлившу роль у їх національно - політичному житті. Шашкевич не був одиноком, що надавав народній творчості — пісні — незвичайну творчу силу. Згадаймо Шевченкову оду “До Основ'яненка”.

Наша дума, наша пісня
Не вмре не загине.
От де люди наша слава,
Слава України!
Без золота без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна і правдива,
Як Господа слово!

Отже українська пісня правдива, як Господа слово, а Господь словом сотворив світ, отже українська пісня може відограти подібну роль, або бодай таку, що її визначив Шашкевич: об'єднати українські землі. Згідно з поглядом романтиків народня пісня — це душа народу; вона не гине, бо не є матеріяльна. Міцкевич у Пісні Вайдельоти з поеми “Конрад Валенрод” так її характеризує:

“Народне слово! Ти завіт священний
Для покоління давнього й нового,
В тобі й народу меч благословенний,
І пряжа дум, і цвіт чуття живого.
Народня пісне! Голос твій вартує
Вітчизни храм, на спомини багатий,
Ти, — повів крил архангельських в блакиті,
Та й меч архангела ти можеш зняти.
Огонь поглине всі барвисті дії,
Скарби безцінні розкрадуть злодії,
Сама лиш пісня залишиться ціла”.

(А. Міцкевич—Вибрані твори. т. I. Київ 1955)

Міцкевич порівнює різні людські матеріяльні надбаня з піснею. Все матеріяльне може бути знищене, але пісня

того не лякається. З найбільших катаклізмів “пісня залишиться ціла”. Навіть коли національна спільнота хилиться до політично - національного упадку, завмирає, то пісня, дума народу, неначе звільняється із завмираючого організму, покидає ту нежиттєву, хвору форму, і свобідно літає по світі, чекаючи моменту, коли вона зможе “воплотитися” у більше відповідній формі політично - національного організму. Знаменні думки по цьому питанні стрічаємо у визначного українського романтика Амврозія Метлинського. В творі “Смерть бандуриста”, з крайньо песимістичними думками про будуче українського народу. Метлинський зображає бандуриста, немов представника українського народу, якого голос — пісня в останнє лунає по Україні, як останній вияв національного життя. Бандурист у розпучі, що українська пісня конає, кидається в чорторій в часі страшної бурі з громами й блискавицями:

“Грім напусти на нас, Боже, спали нас в пожарі,
Бо і в мене і в бандурі вже глас завмирає,
Вже не гримітиме, вже не горітиме як в хмарі,
Пісня в народі, бо вже наша пісня конає”.

Але хоч бандурист загинув,

“Старця і бандури немає,
Пісня по світі лунає”.

Отже пісня, душа народу живе, звільнившись з кволого організму, щоб у даний момент увійти в нову відповіднішу форму, що називаємо відродженням нації. Проф. Чижевський говорить таке: “Визначні романтики вірили, що в народній поезії захований глибокий, ідейний зміст, що в ній сконцентроване єство народнього духа. У романтиків народня поезія — це вияв вічних думок людської душі, вона зв’язана з усім життям та звичаями й побутом народу. Метлинський і Костомарів бачать у співі, поезії чи не найбільшу силу, що може відродити український нарід. Романтика принесла уявлення про національне відродження, про воскресення народу (Чиж. 403... Згадати б нам ще Кулішеві погляди: “Велика бо сила в простому народньому слові, і в простій народній пісні.” (Чиж. ор. cit. 483). А додаймо ще слова Миколи Гоголя: “Пісня на Україні — це все!: поезія, історія і батьківська могила. Це народня історія, повна правди, що відкриває ціле життя народу.” (Филипович: Укр. стихія в творчості Гоголя) і зрозуміємо філософію романтиків, а тим самим і Шашкевича.

Один з основоположників романтизму німець Гердер так означає традицію, отже й пісню, бо пісня її найкраще

зберегла: Die Tradition ist eine an sich vortrefliche unserem Geschlechte unentbehrliche Naturordnung; sie ist das **wahre Opium** des Geistes, sowohl fuer Staeten, als Sekten und einzelne Menschen. (Herders Philosophie S. 152 Leipzig 1906). Переклад: Традиція (очевидно найкраще збережена в пісні) являється для нашого роду беззастережним, конечним природним порядком, це правдивий опій духа для держав як і сект та поодиноких людей!". Подібно і Шашкевич говорить у статті: "Старина": "Старина то пісня хороша, звеняча, що різним настроєм озивається з перед віка до нас. Старина є то великий образ, є то зеркало як вода чисте, в котрім незмінене (ясне) являється лице століть. Окремі голоси бренять по всій Руси, лиш їх скликати в одно, а стане пісня велика, довга, безконечна, що цілим світом загуде, що сильно розгремить славу давніх і нинішніх літ всього народу". (Укр. Письменність т. III, ст. 90).

Наведені думки вповні роз'яснюють те високе завдання, що його Шашкевич призначив народній пісні. Безперечно, що в ідеї соборництва Шашкевича можна знайти ще й одного з романтиків, ось хоча б Костомарова: "Од Сосни до Сяна вона (Україна) простягнулася. Чорноморською водою умивається, лугами, як квіточками квітчається..." Народня пісня в уяві Шашкевича в процесі осягнення національного ідеалу — Соборної України — буде тим чинником, яким у нашу добу являється збройна рука.

Але з думками про збройну руку вже в тих часах стрічаємося в літературі вправді не Слов'ян, а других народів, приміром німців.

У книзі Георга Брандеса: "Die Hauptstroemungen des XIX Jahrhunderts in der Litteratur" стрічаємо цитати з творів революційних німецьких письменників Шашкевичевої доби, які признають пісні далеко інше завдання, ніж це робить Шашкевич. А саме: Moritz Hartman у збірнику: *Kelch und Schwert* так відзивається: "(Glaube) dass Gedanken werden zum Kohorte und jedwedes Lied ein heilig Schwert". (думки стануться легіонами, а кожна пісня святим мечем). (Т. II. ст. 780).

Ще гостріші слова й зазиви маємо в других письменників тієї доби, хоча не в зв'язку з ролею пісні:

"Reisst die Kreuze aus den Erden!
Alle sollen Schwerte werden!
Gott im Himmel wird's verzeihen".

(Виривайте хрести з землі, всі вони мають статися мечами,

а Пан Біг в небі це простить) Georg Herwigh. Брандес (op. cit. ст. 311).

І ту пісню співала молодь від Альп до Балтику.

Дві філософії — українська і германська. Насувається питання: чи Шашкевич не признавав збройної боротьби за соборність України й вірив тільки в силу пісні?

Такі твори як Болеслав Кривоустий під Галичем, Наливайко. Хмельницького обступлення Львова, де Хмельницький говорить:

“мечем рознесу мури високії,

А кіньми розорю двори біленькії”.

говорять, що Шашкевич знав і розумів збройну боротьбу в обороні Батьківщини, як це бувало в минулому. Але в його часах національно - політичні відносини були такі невідповідні — темні маси без провуду, — а може ще й невдача польського повстання 1831 р. звелили Шашкевичеві звернути увагу на пісню, яка не гине, а навіть у найкритичніших хвилиах життя народу свобідно по світі літає як знак його невмирущого духа.

Das Gefuehl einem Volke ohne staatliche Einheit und ohne gesammelte Kraft anzugehoeren, erzeugte ein Streben den fuehrenden Maennern, der Geistesaristokratie eine neue sammelnde Grundansicht mitzuteilen ” (Почуття приналежности до народу без державної єдности і без об'єднання сил викликає стремління надати провідникам аристократії духа нові основи спільного світогляду.) (Брандес op. cit. В. II. ст. 48).

І на такі основи, а саме на пісню, вказує Шашкевич.

І так, у тій кволій людині серед “тьмавих мряк”, майже без дорадників і приятелів, коли ще було “темно на дворі”, спонтанно відзивається дух нації, змагання до національної соборности. Д-р Брик так характеризує ту незвичайну ролю, що її відіграв Шашкевич у житті української нації: “Шашкевич виловив золоті нитки, що в'яжуть по-краяні кордонами частини великого народу, в одне історично - духове національне тіло. Він перший станув на всеукраїнському становищі тим, що згадав Дніпро, Дністер, степ, Чорне море”. (Ів. Брик — М. Шашкевич, Просвіта 1913)

М. Залеський

З малих цеголок постає велика будівля. Надішліть і Ви свою цеголку під заповідник, пам'ятник і парк Того, що своєю творчістю і жертвою воскресив Рідну Мову.

СУВОРА ШКОЛА

Серед нечисленної епістолярної спадщини Маркіяна Шашкевича, що збереглася донині, особливо цікавий його лист до Мих. Козловського, датований осінню 1842 р. Його багато разів цитовано, щоб показати, що саме знав Шашкевич з тогочасної української літератури по той бік Збруча. Цікавіше, однак, не те, про що написаний лист, а як він написаний. От уступ про Гребінчину “Ластівку”:

“Ой, ластівка ж то, ластівка! Такої ще ніхто зроду не бачив, бо не то їно, що гарно виспіває та щебече та так мов промовляє, а то ще й на зиму не ховається і все снується і все літає і все виспіває, що забудеш і біду, і горе, і смуток, і журбу, і здається тобі, що завжди весна”.

Це, власне, парафраза характеристики “Ластівки” з Гребінчиної післямови до альманаху. І одразу впадає в око схожість не тільки тематична, але і стилістична. Добір слів виключно “наддніпрянський”, а сама манера безконечного “нанизування” однорядних слів — усі оті та... та... та..., і... і... і..., накопичування синонімічних слів (горе, смуток, журба і т. д.) властиве не для творів самого Шашкевича, а для Гребінки і взагалі для всієї “школи” Котляревського. Одне слово, маємо стилізацію чужого викладу і стилізацію, зроблену дуже тонко і вміло. Таке враження ще посилиться, коли прочитаємо подану поруч контрастну характеристику поезій А. Метлинського-Могилы: “...ступає вагою сановитий, сумний, казав бись, пристарий Могила і заглядає не так, як ластівка, весело в віконце, а ступає під землю в могили, цілує давній порох, обнімає кості, а нагорнувши там сили у свої груди, гуляє з вітрами по степах або з вороном попід небеса”. Як круто змінився словник. — бо це словник романтично-таємничої і загадково розпачливої поезії Метлинського! І синтакса набрала поважності і розмірено-врочистого ритму, позбувшись тієї розмовно-емфатичної інтонації, що характеризувала попередній уступ.

Оця здатність наслідувати різні стилі, відтворювати їх — дуже типова для М. Шашкевича. І вона не випадкова. Для письменника, що стояв коло колыски новоутворюваної літературної мови на Галицькій Україні, що прокладав нові шляхи новонароджуваній літературі, ця здат-

ність була особливо важлива. Бо вона давала змогу виробити справді гнучку й багату, пристосовану до різних стилів і жанрів мову, бо тільки вона творила передумови для дальшого розвитку і розквіту літератури, писаної народною мовою.

Не треба думати, що маємо тут справу з впливами. На аналізі творчості М. Шашкевича сліпа й безперспективна “впливологія” свого часу позначилася особливо згубно. Справа зовсім не у впливах. Можемо твердити, що піонер нової української літератури в Галичині був свідомим експериментатором. Високу даючи оцінку народній мові, він у всій своїй творчості працював над тим, щоб нахилити її до різних жанрів і стилів, щоб зробити її різноманітною й гнучкою, щоб виявити її многогранність і еластичність, або надати їй цих рис. Лист до Козловського — тільки один з яскравих виявів цього. Але вся творчість Шашкевича — суцільний доказ саме такого підходу.

Хіба випадково, що він лишив більше перекладів, ніж оригінальних творів? Ні, бо саме на перекладах виробляється гнучкість літературної мови і жанрове багатство літератури. І саме цим треба пояснити виняткову точність Шашкевичевих перекладів, точність, що часом доходить до перенесення чужих слів з оригіналів (*будало* — з серб. дурник — у сербських народніх піснях сідання — з чеськ. турнір у “Кральодворському рукописі” і багато іншого) а вже синтаксичні звороти й образність перекладач відтворює якнайточніше. Що це свідомий підхід, а не наслідок невправности або невмілости — в цьому переконує нас переклад “Замку Каньовського” С. Гоцинського. Це переклад, зроблений дуже легко, дуже вільно, з багатьма відступами від оригіналу. І сам перекладач пояснює, чому це так: в цій поемі, на його думку, панує дух руський”, і він ставив своїм завданням визволити цей дух з чужого вбрання і одягти його в “руські форми”.

В інших же перекладах для нього головне — точність, відшукання в молодій і нерозвиненій ще мові засобів, адекватних оригіналові — чи це буде фолкльорна простота сербської народної пісні, чи сувора карбованість войовничо-лицарського “Кральодворського рукопису”, чи розпливчаста м’якість поезії Фр. Карпінського, чи мудра і прозора простота свангельського тексту. Згадаймо переклади сучасників Шашкевича: Гребінка, перетворив “Полтаву” Пушкіна на бурлеск, Шпигоцький — на романтичну пісню,

“Зимовий вечір” Пушкіна під пером Боровиковського наблизився до української народної пісні... Згадаймо це, і ми зрозуміємо, якою свідомою і суворою школою були переклади Шашкевича. І ми зможемо тоді інакше поставитися навіть до тих незграбностей, яких чимало в тих перекладах. Спочатку національний діяч, прокладач шляхів розвитку національної мови, а вже потім поет з виробленим індивідуальним лицем — таким примушує себе бути в своїх перекладах Шашкевич.

Це стосується і до його оригінальних творів. Небагато їх дійшло до нас, а яка різноманітність стилів і жанрів! Романтична новеля (“Олена”) і більшменш витримана в традиціях схоластично - книжного клясицизму ода (“Голос Галичан”), наукова історична стаття (“О Запорозькох і їх Січі”) і безпретенсійна лірична народна пісня (“Вірна”), пристрасна патетика псалмів (“Псалми Русланові”) і ніжність сентиментального романсу (“Туга за милою”), гумор побутової сценки (“Опихане, пане”) і політ романтичної фантазії (“Побратимові”), медитативно - філософський сонет (“Мисль піднебесну двигчи”) і стилізація історичної пісні (“О Наливайку”) — і при цьому не треба забувати, яким молодим помер поет — отже, всі ці жанри і стилі співіснували майже одночасно.

Як можна пояснити таку різнобарвність, різноманітність? Очевидно, може бути два пояснення. Або поет не мав власного обличчя, мимоволі наслідував то один, то другий зразок, був імітатором, бо не міг підвестись до чогось монолітного і виразного свого. Або поет свідомо дбав не так про виявлення свого індивідуального стилю, свого власного поетичного обличчя, як експериментував, був своєрідним лабораторним дослідником, що невтомно працював над розвитком рідної мови і літератури, над розробленням їх багатства й гнучкості. Щоб вибрати одне з цих або, треба уважно проаналізувати творчість Шашкевича, треба здивуватись, чи є щось спільне в усій цій різноманітності. Якщо таке спільне, що нашаровується на всі стилі й жанри, є, то це будуть риси власного обличчя поетового, його індивідуальних нахилів, уподобань і настроїв, його неповторного свого. І тоді треба буде пристати на другу можливість. Коли ж таких рис нема, коли власного обличчя нема, то доведеться пристати на перший варіант і визнати, що він був тільки імітатор.

Чи мав же Шашкевич як поет своє власне обличчя? І коли мав, то яке воно було? Дослідники відповідають на

це по-різному. Заперечував по суті таке обличчя О. Авдікович. За його тлумаченням сила Шашкевича — в наслідуванні народної пісні, в її переспівуванні — і тільки. Я. Ярема вбачав індивідуальність поета в вузькому суб'єктивному ліризмі. У М. Гнатишака поет перетворився в активного і пристрасного трибуна, проповідника дії, активізму. У... та постаримо на цьому крапку. Досить взаємозаперечних визначень і характеристик. Очевидно, визначити індивідуальне обличчя поезії Шашкевича важко саме через ту різноманітність його творчості, яку ми констатували. Легко прийняти відтворюване за своє, не відмежувати одне від одного. Потрібно великого такту, обережності, стилістичного і постичного відчуття, щоб пересіяти своє і чуже в поезії М. Шашкевича. Але глибока, уважна вдумлива аналіза повинна бути вдячною. Тут можемо кинути тільки натяки такої аналізи, тільки деякі поверхові спостереження.

Можна знайти в поезіях Шашкевича багато образів, місць сміливих і оригінальних.

О, як голос між горами,
Щастя розбилося!   (Розпука)

Яке тонке і несподіване своєю ліричністю порівняння! Але вражає воно не так конкретністю образу, як своєю настроєвістю, відчутістю. І це типове взагалі для Шашкевича. Ось поет змальовує весняний пейзаж:

...весною, як ліс розів'ється
І чистими птичок гукне голосами,
Дуброва, як дівка, в цвіття прибереться,
Пчілка задзвонить лугами, полями,
Стадами весело заграє долина,
А в ріці рибонька аж носить водою...

(“Бандурист”)

Як усе загально! Нічого специфічного для якоїсь конкретної місцевості, навіть слів ужито тільки з родовим значенням, а не з видовим: ліс — який: сосновий, дубовий, березовий? птички — які птички? цвіття — які саме квітки? про які стада говориться? Яка річка? Які риби? І такі всі пейзажі Шашкевича. Візьміть “Над Бугом” — такий конкретний заголовок, а за ним такий же загально-неозначений опис. Тільки в “Підлиссі” можна знайти поодинокі конкретні деталі, але й тут фігурують загальні “ліси, гори, всяка (як це характеристично!) деревина” і т. п.

А візьміть епітети Шашкевича: чи в'яжуться вони з фолкльором (вітер буйний, сонце ясне, чагарі густі, хмари чорні), чи мають книжне походження (вітер легкокрилий, пил вічний, стріла шпарка, лях гордий), але вони майже ніколи не конкретизують уяви. Це або загальна, ідеальна риса предмету, або суб'єктивна оцінка його відповідно до настрою — і останнє чи не найчастіше: сумні гадки, малий гаразд, миленький лад, люта розпука. Як мало хто з поетів, полюбляє Шашкевич абстрактну лексику — всілякі назви почуттів і настроїв. Сум, смуток, журба, туга, розпука, печаль, біда, недоля, радість, щастя — повторюються мало не в кожній поезії.

Живе в печалі, Боже! Коли б в радості
Вік тихо, весело йому проживати,
В гаразді, здоров'ю, в любій солодкості
Цвітами щастя життя огортати

(“Син любому отцю”)

Скільки абстрактних понять! Який об'єктивно-оціночний характер мають епітети! Коли з'являються хоч трохи конкретні “цвіти”, то й вони використані в переносному, абстрагованому значенні.

Отже, вияв суб'єктивних настроїв — чи то тихої журби, чи тужного одчаю-розпуки, чи бадьорого заклик до боротьби (напр., “Слово до читателів руського язика”) — такою, мабуть, була б поезія М. Шашкевича, якби поет не поставив її свідомо на службу іншому завданню. Це був би голос тихий і скромний, лірика обмеженого діапазону, але кришталевої чистоти й прозорості, мрійлива й ніжна, зворушлива й проймаюча, то сумна, то сповнена бадьорості й закликів до майбутнього*).

*) Досить важко говорити про розвиток поезії Шашкевича, бо ми навіть не маємо докладного датування його творів. Проте, здається, можна твердити, що розвивалася вона, зберігаючи постійну емоційну забарвленість, до зближення з реальністю повсякденного життя, до більшої конкретності. Коли спочатку в нього зустрічаємо переважно опис настроїв через називання почуттів і прозору символіку емоційних висловлювань, то в таких поезіях, як “Безрідний”, “Побратимові”, “Бандурист”, поет часто малює настрої уже через опис конкретних дій і деталей у їх часовій або просторовій послідовності. Такий напр., опис тужливого настрою бандуриста при вході до села:

...клонить волос сивий,

На грудь піснословну — журиться, сумує,

Але не такий голос був потрібний у країні, що в тяжких обставинах заснула, здавалося, мертвим сном. І не такий діяпазон був потрібний, щоб відкрилися сучасникам можливості української мови, цього для Шашкевича і його доби живого й основного втілення української національної душі. І поет уперто й наполегливо починає працювати над своїм поетичним голосом, над основним знаряддям поезії і усієї культури — мовою. І в цьому насамперед велич поета. Не тільки змістом, ідейним спрямованням своїх творів, а і впертою працею над мовою, над збагаченням можливостей української літератури, тією суворою школою, в яку добровільно пішов поет і де він був одночасно і вчителем і учнем, заслужив він на ту пошану, що оточує його ім'я в серцях народних.

Через це став він пробудителем Галицької землі, першим діячем національного відродження, основоположником нової української літератури в Галичині.

Разом, разом хто сил має,
Гонить з Руси мряки тьмаві —

кликав він своїх сучасників і потомків, і сам усі ті сили, що мав, напруживши до широти небаченої, боровся з тими проклятими тьмавими мряками. Уся поезія, уся діяльність Шашкевича — живий доказ того, як може велич духу нації перебороти натуру, здавалося б, крихку й ніжну, загартувати її й зробити своїм потужним провісником і упертим ковалем.

Многобічністю своєї діяльності Шашкевич заклав справжні невимірущі підвалини відродження своєї нації. Він показав і відтворив ті “сукромі голоси”, що їх таїла в собі занедбана мова й закута душа українського народу. Хай не зміг (чи не встиг) він злити їх в одну величну синтезу, як це зробив, напр., Шевченко, але він був певний того, що — “сукромі голоси бринять по всій Русі...лиш їх скликати в одно, а стане піснь велика, довга, безконечна, що цілим світом загуде, що сильно розгримить славу пердніх і нинішніх літ всього народу” (“Старина”)...

Правдиве було Маркіянове пророцтво, він знав, що воно здійсниться і полум'яно й саможертвовно працював для його здійснення.

Юрій Шевельов

Мовчки поступас, пісеньку не дзвонить,
З дітьми ся не бавить — чи лихо віщусь!

ПАМ'ЯТНИК НА БІЛІЙ ГОРІ

(Спомини)

Перед моїми очима стоїть 1911 рік.

Я був тоді учителем народної школи в Кутах біля Олеська, в Золочівщині. Під час вакацій, коло 25 липня, запросив мене до себе парох сусіднього містечка Соколівки, о. Володимир Кальба. Він заявив, що запрошує мене до участі в комітеті будови пам'ятника Маркіянові Шашкевичеві на Білій Горі у Підлиссі і пропонує мені зайнятися організуванням мішаного хору, який мав би виступити на святі відкриття і благословення пам'ятника.

Тоді я пригадав собі слова бл. п. о. Дан. Тянячкевича, пароха недалекого Закомаря, які він висказав під час проповіді на храмовім святі в день Чесного Хреста в моєму рідному Ожидові. Підіймаючи ручного хреста в напрямі Білої Гори, він сказав: "На цій горі повинен стати хрест, який показуватиме дорогу нашого національного відродження". Ці слова чув я ще малим хлопцем 1895 року, але вони глибоко врізалися в мою пам'ять.

Пропозицію о. Кальби я прийняв і зараз обміркував з ним спосіб організації хору. Отець Кальба передав у моє розпорядження свій шапірограф, яким я міг користуватися при писанні нот, а крім того поінформував мене, що звернувся з проханням до композитора Станислава Людкевича написати відповідну кантату до слів Маркіяна Шашкевича.

Я взявся з молодечим запалом до праці. Тому, що я мав намір організувати великий збірний хор, складений із співаків 12-ти читалень "Просвіти" Олеської Філії, треба було приготувати відповідну кількість нот, рахуючи по два примірники на кожний голос для кожної читальні. У програмі свята відкриття пам'ятника передбачалося Архирейську Службу Божу, під час якої мав співати збірний хор, а потім біля колодязя під Маркіяновими дубами на приходстві у Підлиссі мали бути відспівані дві кантати, "Підлисся" і "Дайте руки, юні други".

До співпраці при писанні та відбиванні нот я запросив студента філософічного факультету, Степана Галянта з Кутів. Крім того він зробив мені прегарну вінстку на

партитуру Служби Божої, яку я склав з композицій Бортьянського, Вербицького і Нижанківського. По двох днях праці ноти до Служби Божої були готові, і тоді почалася властива підготовка збірного хору. Хор мав складатися з читальняних хорів таких місцевостей: Кути, Соколівка, Олесько, Ожидів, Розваж, Бужок, Білий Камінь, Ушня, Сасів, Підгайці, Юськовичі і Цішки. Насамперед я мусів відвідати всі місцевості і домовитися зі співаками про дні і години, коли будуть відбуватися проби. За основу збірного хору я вибрав хор читальні “Просвіти” в Кутах, який нараховував понад 60 осіб і який від квітня 1911 р. уже співав під мою батуту.

Оголосивши на пробі хору в Кутах запрошення о. Кальби і своє рішення, я стрінув у всіх велике одушевлення і запал до праці. На запит, хто годиться возити мене за запладою на проби хорів, виступив член хору Федь Кіпран (Маслів) і заявив, що він готовий їздити навіть щодня без огляду на запладу, аби тільки пощастило такий хор зорганізувати, бо “варто буде послухати, як така маса людей заспіває”.

Перший мій виїзд до визначених місцевостей припав на суботу 15 серпня. Я заздалегідь повідомив оо. парохів про час приїзду та просив запорядити збірку хористів. Виїхав із Кутів в 4 годині по полудні до Юськович, потім до Ожидова, звідти до Розважа, а в Бужку ночував. Другого дня по Сл. Божій відвідав Білий Камінь, Ушню, Сасів, Підгірці і через Олесько коло год. 1 по півночі повернувся до Кутів. У понеділок пополудні поїхав через Цішки до Соколівки і звітував о. Кальбі з першої могої поїздки, яка дала дуже добрі наслідки. Почувши самі добрі новини, о. Кальба дуже зрадів і просив мене прибути з тим звітом на засідання комітету, яке відбудеться завтра, 18 серпня в год. 3 по полудні в ждальні ІІ кляси на залізничім дворці в Красному. Красне вибрано тому, що воно є залізничим вузлом, і всім членам комітету було найвигідніше сюди приїхати.

До комітету будови пам’ятника належали такі особи: о. Володимир Кальба, як голова; Михайло Балтарович, судовий радник у Золочеві, заступник голови; о. Олександр Левицький з Олеська, скарбник; о. Лев Тарнавський, парох Підлисса, господар комітету; о. Віктор Цебровський, парох Кутів; о. Тома Дуткевич, парох Цішок; о. Юліан Дуткевич, парох Дубя; о. д-р Степан Юрик, парох Золочева; о. Ізидор Зельський, парох Козлова; д-р Кость Та-

нячкевич, лікар у Золочеві; Атанас Скобельський, суддя в Золочеві; Володимир Йойко, суддя в Золочеві; д-р Теодор Ваньо, адвокат у Золочеві; Кіндрат Почапський, учитель у Юськовичах; Теодор Заяць, учитель у Кутах; Микола Загульський, господар у Розважі. На перше засідання прибули всі члени комітету й на ньому схвалено проєкт пам'ятника, зроблений інж. Лушпинським. Одночасно уповажнено голову віддати проєкт до виконання Мих. Стефанівському у Львові. В пресі проголошено збірку пожертв на будову пам'ятника, а зібрані у цілій Галичині гроші мали бути вплачувані на біжучий рахунок комітету в Українбанку в Олеську. Вжито заходів для впорядкування площі й заготівлі матеріалів до будови.

Завдяки заходам о. Льва Тарнавського два господарі з Підлисся, Антін і Роман Стефанові подарували під будову пам'ятника свої земельні ділянки на Білій Горі, біля найвищої її точки. Тут почали звозити камінь і пісок, потрібні до будови. Замовлено вагон цементу. За проєктом пам'ятник мусів мати 9-метровий кам'яний підмурівок і 16-метровий залізний хрест у вигляді вежі Айфля. Пам'ятник мав стояти на кургані висотою в 12 метрів.

Розпочав і я свою роботу з підготовою збірного хору. То був перший того роду хор у Галичині. Почавши від 20 VIII, провадив я щоденно по дві проби хорів, від год. 6-8 в одній місцевості, а від 9-11 вечором у другій. Час між пробами витрачав я на переїзд. Кожної суботи або напередодні свят виїжджав я з Кутів у год. 4 по полудні, а повертався додому в понеділок удосвіта коло 3-ої години.

1 вересня почалася наука в школі, але це не було для мене перешкодою в розпочатій праці. Я був зайнятий у школі до год. 3 по пол., а вже в 4-ій заїжджав перед хату мій Федь, я сідав на воза і їхав від читальні до читальні. Така праця тривала без перерви до 18 жовтня. На цей день я призначив генеральну пробу збірного хору в залі Народного Дому в Олеську. Я заповів, що кожний хор, який не явиться на цю пробу в повному складі або запізниться, не буде допущений до участі в святі.

Точно в 4-ій год. почалася проба хору, в якій узяло участь 256 співаків. Проба пройшла краще, ніж я сподівався. Всі зобов'язалися явитися точно 21 жовтня в 9-ій год. ранку на площі біля пам'ятника, який того дня мав бути відкритий і посвячений.

Тим часом коло самої будови йшла гарячкова праця: хреста монтували з окремих залізних частин, привезених

зі Львова на трьох залізничних платформах. Останніми часами праця продовжувалася вдень і вночі, бо пам'ятник мусів бути готовий перед 21 жовтня.

Настав цей великий радісний день, що мав бути завершенням праці комітету. Від год. 7.45 уранці що десять хвилин прибував на станцію в Ожидові спеціальний поїзд, який привозив гостей на свято з цілої Галичини. Прийшло 6 спеціальних поїздів. Гості уставлялися в ряди й ішли походом на Білу Гору.

Похід очолювала кінна чота (бандерія), складена з членів товариств "Січ" та "Сокіл". В поході, що розтягнувся на півтора кілометра, що сто метрів ішли трубні оркестри. В 10 год. похід зупинився під пам'ятником, на якому в подуха осіннього вітру лопотіли синьо-жовті прапори. Біля пам'ятника зібалося того дня коло 30 тисяч людей з усієї Галичини. Прибула й українська делегація під проводом д-ра Шепченка з Радивилова.

Службу Богу відслужили три мітрати під проводом о. Туркевича зі Львова в оточенні численного духовенства. Співав збірний хор під моїм керівництвом. "Не хотілося вірити, що це співають селяни", — писав д-р Іван Брик у книжечці "Пропам'ятні дні", виданій "Просвітою". — "Гарний приклад, гідний наслідування". По Службі Божій відправлено панахиду, під час якої співав хор питомців духовної семінарії зі Львова. Потім прийшла черга на властиве свято відкриття пам'ятника. Виступив голова комітету будови пам'ятника, о. Володимир Кальба, і в коротких словах накреслив картину заслуг о. Маркіяна Шашкевича для відродження українського народу в Галичині. "Нині цей народ складає тобі, Маркіяне, свою подяку, а пам'ятник, який збудовано на цій горі, буде нам нагадувати тебе і твої вказівки, які ти нам подав. Складаємо тобі присягу, що будемо йти тією дорогою, яку ти нам указав, аж до здобуття самостійности нашої Матері-України". Звертаючись до мешканців Підлисся, яким передав пам'ятник в опіку, цей великий священик-патріот сказав: "Бережіть цей пам'ятник, як своє найбільше громадське добро, а ваше село, в якому побачив світ безсмертний Маркіян, буде віднині нашою національною Меккою". Від імені селян виступив господар Микола Загульський і склав заяву, що мешканці Підлисся приймають цей пам'ятник у свою опіку, а гостей - відвідувачів пам'ятника будуть вітати і гостити в себе, як своїх, найближчих.

По відчитанні привітів від усіх найважливіших установ

країни розпочався похід з-під пам'ятника до Маркіянових дубів на приходстві в Підлиссі. Похід розтягнувся більше, ніж на 2 кілометри. При колодязі відбулося водосвяття, а після того збірний хор проспівав під моїм проводом дві кантати - композиції Ст. Людкевича. Сонце схилялося вже до заходу, коли нарід, беручи на спомин по листові з Маркіянових дубів, став розходитися додому. Так закінчилося перше свято в Підлиссі на пошану сотих роковин народження Пробудителя Галицької України до нового життя.

Повернувся і я в свої Куті і щойно тоді почав роздумувати над тим, чого то людина може досягти, коли має охоту й силу до праці. Щодня по дорозі зі школи до свого мешкання поглядав я на Маркіянів хрест, що височів на Білій Горі, і мені ставало якось легко-радісно на душі.

За місяць я дістав листа з Золочева, в якому було запрошення прибути 17 грудня 1911 на вечір-бенкет для вшанування тих, які причинилися до побудови пам'ятника. Тоді також відбулися установчі збори Товариства ім. Маркіяна Шашкевича в Золочеві. Завданням новоствореного товариства було зайнятися висипанням пропам'ятного кургану біля пам'ятника та опікуватися народною школою т-ва "Рідна Школа", яку названо школою імені Маркіяна Шашкевича. Першим головою товариства обрано о. Володимира Кальбу, а секретарем мене. Щоб належно підготуватися до дальшої діяльності та щоб мати мене коло себе, о. Кальба поробив заходи перед Красвою Шкільною Радою, щоб мене перенесла з Кутів до містечка Соколівки. Його заходи мали успіх, і від 1 квітня 1912 р. я став завідувачем експонованої 2-класової школи з українською мовою навчання в Соколівці на "Підсоколі". Тодішня австрійська адміністрація, що складалася в більшості з поляків, намагалася спольонізувати школу в центрі містечка і тому довелося створити на "Підсоколі" другу школу з українською мовою навчання.

Під час свята відкриття пам'ятника на Білій Горі о. Кальба перестудив горло і дістав сильну хрипку, яка не вступалася, незважаючи на довге лікування. Лікарі вислали його на лікування аж до Аббації над Адрійським морем. Коли я перенісся до Соколівки, о. Кальба лікувався в Аббації. Одержавши від мене повідомлення, що я вже в Соколівці, написав мені картку і просив, щоб я, нечекаючи на його поворот, робив приготування до чергового свята в Підлиссі, яке він задумував влаштувати 6 червня.

Того дня мало розпочатися сипання кургану-могили біля пам'ятника. Я замовив 25 тачок і стільки ж лопаток. 3-го травня о. Кальба вернувся з Аббації і взявся до підготовки свята. Він зредагував відозву до українського громадянства в краю з запрошенням до участі в святі. Її надрукували наші щоденники й інші часописи. Одночасно в часописах появилася повідомлення, що на Білу Гору запрошено послів до австрійського парламенту, Костя Левицького й Володимира Сінгалевича, які виголосять посольські звіти перед своїми виборцями.

6-го червня була прегарна погода. Вже від ранку на Білу Гору почав сходитися наряд з довкільних місцевостей. Прибули також делегації з дальших міст та згадані послі. Приїхав інж. Лушпинський, проєктодавець пам'ятника, щоб визначити місце, на якому мали висипати курган. По Службі Божій та панахиді за душу о. Маркіяна відбулося всенародне віче з посольськими звітами і промовами. Тепер прийшла черга на сипання кургану. Інж. Лушпинський виміряв місце і показав, де забивати палики. Перші тачки землі привіз і висипав о. Кальба, а по нім послі. Кожний із присутніх уважав за свій почесний обов'язок завезти на курган тачки землі. Землю брали з каменолому, що був недалеко пам'ятника. Воження, а то й ношення землі на курган протягнулося до вечора і продовжувалося того року при нагоді різних прогулянок на Білу Гору до пізньої осені.

Нашу працю перервала несподівана смерть голови Т-ва ім. М. Шашкевича, о. Володимира Кальби. Хвороба горла, що почалася в ході акції будови пам'ятника та під час його посвячення, перетворилася в горляні сухоти. 4-го листопада 1912 р. в год. 3.45 над ранком замкнув він навіки свої очі. 7-го листопада відбувся похорон, на який прибуло дуже багато людей з цілого повіту. Тіло поховано в гробівці, над яким пізніше збудовано залізний хрест, що був мініятурою Маркіянового хреста на Білій Горі.

По смерті бл. п. о. Кальби заходами поляків Соколиківки шкільний інспектор переніс мене на іншу посаду. Мені вишукали закид, ніби я займався політичними справами. 13 лютого я одержав декрет на посаду молодшого вчителя 2-класової школи в Ремезівцях. Зі смертю о. Кальби і моїм перенесенням на другий кінець повіту, на Білій Горі припинилася всяка дальша праця.

Під час I. світової війни російські війська вирили окопи коло самого пам'ятника. Землю, що її навезено під кур-

ган, розкинено, а решту дощі розмили так, що майже сліду не лишилося. Залізна конструкція хреста під час боїв була ушкоджена артилерійськими відламками. В такому стані застав я його в березні 1920 р., щасливо вернувшись додому з світової і української визвольної війни. Я довідався, що під час “Чортківської офензиви” Українська Галицька Армія дійшла була аж до Білої Гори і що біля пам’ятника був бій з поляками, в якому впали два наші стрільці. По відступі української армії їх похоронили мешканці Підлисся коло пам’ятника.

Коли в недалеких селі Баймаках згорів польський двір, поліція назвала мене палієм і я без вини просидів два місяці в тюрмі в Золочеві та у Львові. Та поки мені пощастило дістати вчительську посаду, прийшла “Червона армія”. У вересні 1920 р., коли большевики відступали на схід, знову був бій коло пам’ятника на Білій Горі. З пригасним диханням приглядався я з-під Маркіянового дуба в Підлиссі, як розривалися гранати та шрапнелі коло самого пам’ятника, а заховавшись за його високий підмурівок, сюди туди бігали червоноармійці.

Нарешті я влаштувався тимчасово, як учитель ризунків, руханки і співу, при українській приватній гімназії в Золочеві. Крім того, я почав організувати хор і театральний гурток при товаристві “Бесіда”. Ця моя культурна праця стала сіллю в оці місцевим полякам, і вони почали всякі заходи, щоб позбутися мене з Золочева. Це було причиною, що шкільний інспектор Рольський запропонував мені державну посаду вчителя, а далі став розпитувати, де б я хотів учителювати. Я відповів, що хочу бути керівником школи в Підлиссі. Інспектор відмовлявся, мовляв, Підлисся вже обсажене, але коли я йому заявив, що іншої посади не прийму, він сказав: “То сідайте і напишіть собі декрет на те Підлисся”.

Упродовж години всі формальності були полагожені, і я став учителем у Підлиссі. Пам’ятаючи слова бл. п. о. Кальби, щоб розпочате діло в Підлиссі довести до кінця, я постановив сповнити його бажання. 1-го вересня 1921 р. я приїхав до Підлисся і забрався до роботи. Найперше впорядкував я шкільні справи, а потім почав громадську працю в селі. За моїм почином викінчено будову громадського будинку, який стояв на стовпах ще з 1914 р. Тут найшла приміщення відновлена читальня “Просвіти”. При читальні я зорганізував хор. На весні я докладно оглянув

пам'ятник і ствердив, що конструкція хреста в кількох місцях була ушкоджена, а цілий хрест поржавів. Щоб пам'ятник направити і помалювати, треба було роздобути відповідні фонди, і я постановив улаштувати під час шкільних ферій "Маркіянове свято" на Білій Горі. Свято відбулося 2 серпня 1921 року. Воно складалося з Служби Божої під пам'ятником, з панахиди на могилах вояків УГАрмії та з фестину під лісом. Свято пройшло досить слабо з уваги на неприхильне відношення польської поліції. Все таки вдалося стягнути на свято населення найближчих місцевостей. Коло півтори тисячі людей вислухали Службу Богу, що її відправив парох Підлисся, о. Лев Тарнавський спільно з о. Петром Лящуком із Бужка. Прибутки з фестину з уваги на малу вартість тодішньої польської валюти, були незначні, зате свято мало інше велике значення: воно започаткувало щорічні традиційні всенародні свята-поминки на Білій Горі, що мали величезний вплив на розбудження національної і державницької свідомості населення Західньої України.

В 1922 році запрошено на таке свято о. декана О. Левицького з Олеська, а він покликав до участі всіх отців звого деканату. Із багатьох сіл прибули на Білу Гору церковні процесії. Програма цього церковно - національного свята з року на рік ставала багатша та величавіша і участь населення більша. Маркіянове свято в 1923 році звеличав своєю присутністю Преосвященний Кир Йосиф Боцян, що проживав тоді в монастирі ОО. Василіян на Пліснеську. В дальших роках участь у торжествах на Білій Горі приймали постійно львівські владики та вище духовенство, єпископи Йосиф Боцян, Никита Будка і мітрат Базюк. Підлисся стало українською національно - релігійною святинею, до якої щорічно приїжджали десятки тисяч людей, щоб набрати нової духової сили до дальшої народної праці.

Але почалася Друга світова війна. Большевицькі армії окупували Західню Україну. Оце вперше від 1921 р. Маркіянове свято на Білій Горі не відбулося. Щоб зіпсувати враження від величного виду залізного хреста, який можна було бачити з-піді Львова, Жовкви, Кам'янки Струмиллової, Радехова і Бродів, большевики поставили коло самого пам'ятника військову дерев'яну вежу.

Останнє Маркіянове свято відбулося 14 вересня 1941 р. по приході німців. Влаштувало його Т-во ім. Маркіяна

Шашкевича в Золочеві, яким довший час керував д-р Теодор Ваньо. Не зважаючи на дуже непевний воєнний час, це було одно з найвеличавіших свят на пошану Маркіянові Шашкевичеві. Містечка, села і шляхи по дорозі до Підлисся були прибрані українськими національними прапорами та емблемами. На всіх телефонічних стовпах за багато кілометрів до Білої Гори тріпотіли на вітрі хоруговки. Від самої півночі всі шляхи, що вели до Підлисся, гомоніли бадьорими піснями. То пішки, автами, на возах і роверах прямували з усіх сторін організовані громади молоді і старших. Зі сльозами радісного зворушення в очах вранці 14 вересня слідував я з вершка Білої Гори, як усіма шляхами від сторони Білого Каменя, Красного, Ожидова, Олеська, Сасова і Підгорець, стежками, межами і лісовими доріжками плили річки і потоки святково прибраних людей, як процвітали національні одяги дівчат, як над головами багатотисячної громади маяли незлічені прапори і церковні корогви. Співали хори, грали оркестри, а стрункі кольони учасників безперестанку входили на крейдяні ребра Білої Гори і розливалися морем на площі біля пам'ятника. Того дня востаннє віддало пошану безсмертній пам'яті Маркіяна коло 40 тисяч людей, що прибули з сіл і міст Золочівщини, Брідщини, Кам'яниччини, Радехівщини, Зборівщини, а також зі Львова і інших дальших околиць нашої землі. Богослужбу біля пам'ятника відслужив Преосвященний єпископ Никита Будка в оточенні численного духовенства. Потім відправлено панахиду на могилі стрільців УГА і посвячено на ній новозбудований пам'ятник. Ціле свято сфільмовано, а фільм висвітлювано потім у більших кінотеатрах. Німці не дали більше дозволу на влаштування такого свята.

В липні 1944 р. Підлисся найшлося на терені т. зв. "брідського кітла", де билася і звідки проривалася наша I Українська Дивізія. Білу Гору знову скропила українська кров, пролита на визвольнім шляху народу, що не забув Маркіянового гасла "Ти не неволі син!"

Федір Заяць

Піддержуйте працю Заповідника Маркіяна Шашкевича словом і ділом. Будьте гленом Заповідника! Читайте "Шашкевизіану"! Пишіть свої помітання та до ради відносно праці цієї установи!

Почесні члени Заповідника Маркіяна Шашкевича

На загальних зборах Заповідника Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу в дні 18-го жовтня одногосно окликано почесними членами цієї установи слідуючих трьох Шашкевичезнавців: проф. Михайла Тершаківця з Філядельфії, дир. Степана Шаха з Мінхену та о. Дамаскина Поповича, ЧСВВ з Мондер. Всі три наші науковці багато причинилися до поширення культу о. Маркіяна Шашкевича. Проф. М. Тершаковець ціле своє життя присвятив студіям Пробудителя української західної землі. В останніх часах він опрацював велику монографію про життя і творчість Великого Маркіяна. Праця ця очікує свого видавця. Дир. С. Шах опрацював ювілейне видання про отця Маркіяна, що появилася в 150-річчя від дня народин поета п. н. “о. Маркіян Шашкевич та галицьке відродження”, як видання Українського Християнського Руху в Європі. О. Дамаскин Попович працював над поширенням культу Пробудителя Галицької землі в Канаді. Його праця “Маркіян Шашкевич на тлі відродження Галицької України” появилася в Мондері у Видавництві оо. Василіян в 1944 році, з нагоди сторіччя від дня появи “Русалки Дністрової”. Поважний вік наших передових Шашкевичезнавців не перешкаджає їм продовжувати свої наукові заінтересування та вдержувати тісний зв'язок зі Заповідником Маркіяна Шашкевича у Вінніпегу.

КУРАТОРІЯ ЗАПОВІДНИКА МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА НА 1966 — 1968

Проф. Ярослав Рудницький — голова, інж. Юрій Чубатий — заступник голови, мгр. Василь Матвій — секретар, п-а Оленка Негрич — архівар і бібліотекар, д-р Михайло Марунчак — начальний редактор “Шашкевичіяни”, Роман Коваль — член редакційної колегії, Василь Запісоцький — касієр, Мирослав Співак — адміністраційний, Іван Нестор — зв'язковий.

Контрольна комісія: Андрій Господин, інж. Віктор Денєка, Володимир Божик

Від Кураторії Заповідника

Кураторія Заповідника Маркіяна Шашкевича висловлює оцим щирю подяку всім тим, що надіслали матеріяли до Архіву і Бібліотеки Заповідника.

Окреме щире спасибі висловлює слідуючим добродіям: п-і Вікторії Замбрук з Вінніпеґу за пожертвовання творів Маркіяна Шашкевича, виданих у Львові в 1913 р., п-ові Романові Кальбі у Варрен, ЗДА, за надіслані цінні матеріяли, що стосуються особи о. Володимира Кальби, що їх гас-тинно використовуємо в цьому зислі. Інші матеріяли, як "Пам'ятник на могилі о. Володимира Кальби в Соколівій", і другі матеріяли будуть використані в гергових зислах збірника.

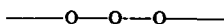
Ред. Анатолеві Курдидикові з Вінніпеґу за пресові ви-різки,

Ред. Левові Мидловському з Філяделфії за подібні ма-теріяли зі ЗДА,

Проф. Осипові Залеському з Босфало за матеріяли, що стосуються З'їзду Зоологівської Округи, що відбувся в днях 3 - 4 липня 1965 р. в Босфало.

о. шамбелянові Мирославові Марусинові з Риму за лис-тівки "Невгнутий наш Пастир".

Всім жертводавцям щире спасибі!

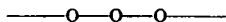

Ви теж допоможете в поширенні культу Маркіяна Шашкевича, якщо станете гленом Заповідника (гленська вкладка wraz зі "Шашкевичіяною" три доляри різно) або, якщо хог тільки передплатите "Шашкевичіяну" (одного доляра різно).

Шкодите цьому культурові, якщо зитаєте "Шашкевичіяну" даром.

Редакція "Шашкевичіяни" працює без заплати. Однак за папір, друк, кліші, пошту, коверти треба платити.

Допоможіть і Ви в цьому. Передплатіть збірник "Шашкевичіяни" наперед. Пришліть свою пожертву. Пам'ятайте, що двізі дає, хто скоро дає, подвійно допомагає, хто в гас допомагає!

Надсилайте до архіву Заповідника Маркіяна Шашке-вича все те, що зв'язане з творчістю і культуром Великого Маркіяна.

РЕЦЕНЗІЇ

Д-р Лука Луців, Маркіян Шашкевич; біографія і характеристика творчости, з додагком оригінальних творів поета. Нью Йорк, "Свобода", 1963, сторін 118.

Кожний ювілей приносить нове зацікавлення справою, чи людиною, в якій честь ювілей святкується. Роки 1961 і 1963 принесли нам згадку про Маркіяна Шашкевича, який — як відомо — народився 6 листопада 1811 р. а помер 7 червня 1843 р. Роки принесли згадку, а згадка зродила декілька нових книжок і статей присвячених цьому великодушному та відважному синові українського народу. Книжка д-ра Луцева належить до цих "святочних" книжок, і як така, свою ціль і завдання добре сповняє.

В "Післяслові" автор пише: "З приводу 150-річчя з дня народини М. Шашкевича планував я написати статтю про Шашкевича як поета. Але побачив, що не можна справедливо оцінити творчости Пробудителя Галицької України без відомостей про ту добу, в якій діяла "Руська Трійця".

Ось це і простір цієї праці. На кількох сторінках автор змалював тло, чи жорстоку дійсність, в якій мусів діяти та боротися Маркіян Шашкевич. Політичні, соціальні (а про економічні й не згадувати) умовини 150 літ тому тяжко прикували наш народ тоді,

коли другі народи боролись за належне політичне існування, а другі, ще щасливіші, йшли вперед в культурних та технічних досягненнях.

Проти цієї несправедливости й темноти, немов проти бурі, виступив молодий 22-літній Маркіян з своєю збіркою "Син Руси", а пізніше з другою збіркою "Зоря". Ціль обох збірок подібна: "протестувати польській загарбницькій акції і показати полякам, що і українці мають право на свою літературу".

Цензура, в якій рішальне слово мали українці, Митрополит М. Левницький і його дорадник, не дала дозволу на друкування цих збірок, бо вони шкодили б "співжиттю місцевих народів".

Тут ми готові прийти до висновку, що такі самі українці не дозволили Маркіянові взяти цей важний крок у життю українського народу. Воно і так. Але треба зазначити, що Митрополит М. Левницький, був тип людини, яку створили століття польського переслідування і в якій почуття народньої гідности перемінилось в бажання самозберегти себе і свою позицію. А Митрополит Левницький Валенродом не був...

Коли вище згадане є правдою, то який великий і могутній стає перед нами 22-літній Маркіян, який рішив виступити проти поль-

---

Якщо Ви у Вінніпегу, не забудьте склонити свої голови перед пам'ятником Кобзаря, що приміщується на парламентській площі та пам'ятником Будителя, що стоїть на роздоріжжі вулиць Юклід, Джарвіс і Мід.

ського гніту і започаткувати нову українську літературу в Галичині. Вивчивши українську історію і давню літературу (його твір про Б. Хмельницького та архаїчні слова і фрази вказують на це) Шашкевич пов'язав нашу минулість з своєю сучасністю і своєю "Зорею", просвітив нам дорогу у майбутність.

Цей відважний крок підкреслює характер Шашкевича.

Цікава частина праці, яка оцінює Шашкевича як поета. Д-р Луців зібрав вислови критиків Шашкевича від Якова Головацького до сучасного літературознавця Ю. Шевельова. Всі вони (з винятком 22-літнього М. Євшана, який писав, що "Шашкевич поетом так не був") позитивно оцінюють його працю, а Б. Лепкий казав, що в Шашкевича є "дві великі... прикмети всякої правдивої поезії... щирість чуття і простота в слову".

Оцінивши Шашкевича як поета, д-р Луців переглянув культ Шашкевича, і згадав всі важливіші святкування та видання в Галичині й поза межами України у честь цього незабутнього священика.

Діткнувся автор : ставлення ко-

муністів до Шашкевича. Тут знаходимо те саме, що з іншими нашими письменниками: перекручування, фальсифікацію, або промовчування.

В книжці є шість ілюстрацій (портрет, "Маркіянів дуб", пам'ятник на Білій Горі, тощо). Повна бібліографія свідчить про наукову вартість цієї праці і заставляє читача до дальшого читання.

Друга частина книжки складається з важніших творів Шашкевича, які належно заокруглюють працю д-ра Луцева.

"Маркіян Шашкевич" — це майже університетський курс про Шашкевича, його добу, життя, працю, вплив і культ, який розвинувся всюди, де живуть українці.

Підсумовуючи працю, автор лишає нас з думкою - бажанням: "Найкраще відзначити 150-річчя народин... тим, що запізнаються з його життям, творчістю та громадською діяльністю, читатимуть його твори та старатимуться жити й діяти так, як жив і діяв він".

Варт рекомендувати цю книжку, а особливо для молоді.

Оленка Негрич

Чергове число "Шашкевичіани"

Читайте в зерговому числі "Шашкевичіани": "Вірші, присвячені Маркіянові", пера о. В. Прийми, "Говорові особливості Шашкевичевої мови" д-ра Костя Кисілевського, "Українська Трійця" М. Павлика, "Подорож на Білу Гору" Федора Дудка, "Дещо з листування М. Шашкевича" і інше.

В зерговому числі будуть також поміщені деякі організаційні документи Товариства ім. Маркіяна Шашкевича в Золозеві.

3 надісланих листів

Степан Кікта, Клівленд, ЗДА:

“З насолодою прочитував після першого числа “Шашкевичіани”, числа 2-ге і 3-тє. Радію з поміщенних в кінці чисел прізвищ авторів листів і жертводавців, бо це вказує, що ще знаходяться в нас “старокраєві” патріоти і люди, що дорожать нашими національними скарбами. Ви взялися за дуже шляхотну працю і ділянку — і прошу Вас, продовжуйте, відзвітайтеся до громади і кличте громадян у свої ряди. Культ Шашкевича дуже сильний, дуже гарний, такий нам рідний! Його треба оживляти і даліше плекати. От 3-4 липня ц.р. відбувся в Бофало З'їзд Золочівщини і відбувся він під знам'ям земляка о. Маркіяна. На відзнаках і програмках пишався Шашкевич...”

В дальшому листі автор радить, щоб Заповідник підготував та випустив в світ марку Шашкевича. Він радить вживати таку марку на листуванні, а повні аркуші дарувати відвідувачам. Без сумніву проект гідний уваги та реалізації.

Богдан Подолянко, Бервуд, Австралія:

Дякую Вам сердечно за прислані журнали “Шашкевичіана” і поштові марки. Відізвався у мені не тільки звичайний патріотизм і любов до галицької вітки, але передусім і льокальний, бож дякувати Богу, це зведичування Шашкевича в Підліссю і на Білій Горі, відбувалось за мого життя. Був я на цій горі безліч разів, останній раз в 1938 році. Що було в 1939 році, не знаю, бо я тоді сидів вже в Бригїдках як ‘оуновец’. Пам'ятаю добре цей час, як в суботу перед неділею, коли мало бути свято на Білій Горі, з усюдів приходили і приїздили маси народу. Вони розміщувалися в довколишніх селах, як Ожидів, Підлісся, Білий Камінь, Юськовичі, Розваж,

Волуйки, Теребежі, Олесько, Ушня. Їхали фірами, автами, на конях. Пригадую, як кінну бандерію розганяла польська поліція в Ожидові, коли то формувалася, щоб в козацьких строях їхати на Білу Гору. Зокрема в Ожидові були дуже активними в організуванні бандерії брати Псюрські, — Іван, Олекса і Гриць. Два останні вже небіщики. Пам'ятаю і дуби біля воріт приходства, де був тоді о. Дацько... Пригадую, як їхали і жиди з крамницями, продавали там воду і медівники і когутики і цукорки. Як гурмами ходили подьські поліцаї, щоб “берегти порядок” і знаю, як відбувались бійки з комуністами. Приїздили і представники українських видавництва. Я навіть раз був з покійним Петречком, який приїздив від “Дешевої Книжки”, про якого згадує В. Мартинець у “Від УВО до ОУН”, як Петренка. В уяві все стоїть ця маніфєстація українства. Ще сьогодні пригадую пісні, зокрема “Там ти скаже дуб старенький і один і другий”, як її співали гурти молоді і старих, і дучи — спинаючись на гору. Ті, що мали далековиди, казали, що в погідний день було видно львівську ратушу з Білої Гори. Приїздили духові оркестри (тоді казали “дуті”) з Золочева, з Соколівки і Кадлубиськ (коло Бродів). Гору в народі називали Білою, Підліською або Маркіяновою... Бурсаки з Пасічно” у Львові, що їхали (я з ними також) в 1938 році найнятим автом були затримані десь коло Розьжа польською поліцією і та далі авта не пустила і ми кілька кілометрів пішли далі на гору пішки. Хлопці і дівчата завжди ішли на гору у вишиваних сорочках, організовано, чвірками, з піснями. Довколишні села, то просто лишалися порожніми в неділю, коли відбувалося свято на Білій Горі. Тільки німці не ішли туди. Отакі ще є сьогодні рефлексії..

ЗЛОЖИЛИ ПОЖЕРТВИ НА “ШАШКЕВИЧІЯНУ”

По 10.00 дол.: о. Захарій Золотий, п. Роман Кальба

По 9.00 дол.: Ліга Українських Католицьких Жінок (ЛУКЖ). З того Відділ в Селкірку 5 дол., в Овкбурн 1 дол., Брендон 1 дол., Елфістовн 1 дол., Сент Боніфас 1 дол.

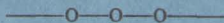
По 8.00 дол.: п. Роман Кальба.

По 5.00 дол.: о. Василь Зварич, в тому п. Миколай Валіян й одна особа, разом 2 дол., п. Роман Литвин, д-р Петро Сайкевич, п. Василь Гарапак, п. Антін Слабий, д-р Теодор Мучій, о. В. Слабий, д-р А. Базар, п. Ігор Горіх.

По 4.00 дол.: п. Михайло Ребрик.
По 3.00 дол.: Отці Редемптористи з Торонта, о. В. Слабий, о. Петро Гордий, п. А. Жмуркевич, п. М. Політило, п. Петро Ісаїв, п. Степан Трошко, д-р І. Генік - Березовський, п. Андрій Господин, д-р Василь Маркусь.

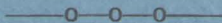
По 2.00 дол.: О. Євген Дмитрук, о. Ізидор Сохоцький, п. М. Ковалюк, о. Юрій Малій, п. Микола Горішний, п. Михайло Луців, п. М. Ковалик.

Всім Вам щира годяка! Надішліть свій даток і Ви. Будуймо спільно велике культурне діло. Тільки спільними зусиллями зможемо довершити щось великого!

Музей, Архів і Бібліотека Маркіяна Шашкевича приймуть з вдячністю від Вас найменшу дрібницю, що зв'язана з культом безсмертного Маркіяна. Є у Вас знімки зі Шашкевичівських святкувань в Краю і на еміграції, задержалась промова з того свята, афіш, програмка, стяжка, летюжка, квиток вступу? Надішліть це все до Заповідника Маркіяна Шашкевича. Це буде одна з цеголок великої культурної будови. Це дрібна цеголка, але з такою цеголкою постане велика будівля. Адресуйте:

Markian Shashkevych Centre 49 Euclid Ave.,
Winnipeg 4., — Canada

В адміністрації “Шашкевичіяни можна набути працю д-ра М. Марунґака п.н. “Маркіян Шашкевич на тлі доби”. Це видання появилося в 150-ліття з дня народження Провидителя Західньої України враз з підсумками цих роковин в Україні і на еміграції. Ціна з пересилкою одного доляра і 50 центів.

